

Den norske tannlegeforenings Tidende

133. ÅRGANG – 2023 side 1–1076

Ansvarlig redaktør: Ellen Beate Dyvi

Tidende utgis på papir, i app og på internett i fulltekst med fritekstsøk: www.tannlegetidende.no

LEDER

Når begynnelsen er god	5
Hva er solidaritet?.....	93
Er du helsearbeider eller selger?.....	189
Innestemme og helsekompetanse.....	289
Mai med alt sitt innhold.....	385
Vi er litt preget, og det er ferie som vanlig.....	465
Den nye røykeloven?.....	553
Vær forsiktig med hva du sier	649
Har vi råd til dette?.....	753
Følg med når NTFs politikk blir laget.....	881
Tillit og sunn fornuft.....	969

PRESIDENTEN HAR ORDET

Ja visst gjør det vondt når knopper brister.....	7
Munnhelsearbeider	95
Kampen mot sukker og sure drikker er bare så vidt begynt	191
Sterke krefter	291
Å bli gammel	387
Takk, og god sommer	467
Vil vi at munnen skal være en del av kroppen?.....	555
Når sannheten eies av den som roper høyest.....	651
Rapport fra Sydney.....	755
Quo vadis?.....	883
God jul.....	971

NORDISK TEMA: ENDODONTI

Innledning til nordisk tema om endodonti.....	8
<i>Bjørndal L, Poulsen H, Ragnarsson MF, Jonasson P.</i> Nødbehandling. En oversigtsartikel.....	38
<i>Dawson V, Arnarsdóttir EK, Malmberg L, Zandi H, Markvart M.</i> Optimera ditt behandlingsresultat.....	108
<i>Fransson H, Stangvaltaite-Mouhat L, Croft K, Bletsa A, Bjørndal L.</i> Behandlingar av vital pulpa i tänder med djupa karieslesjoner.....	28
<i>Haug SR, Siukosaari P, Furuholm J, Brundin M.</i> «Nordic Endodontic Assessment Form» – en evaluering av kasusvanskelighet, behandleres ferdigheter og henvisningsrutiner	96
<i>Kvist T, Hofmann B, Brodén J, Tjäderhane L.</i> Uncertainties and decision making in endodontics.....	114
<i>Pigg M, Kirkevang L-L.</i> Endodontisk diagnostik	18
<i>Tjäderhane L, Berggreen E, Fristad I.</i> Pulp biology	10
<i>Virtej A, Wigsten E, Ørstavik D, Haug SR.</i> Utvikling av endodontien i fremtiden	122

VITENSKAPELIGE ARTIKLER

<i>Amdal AS, Kløve M, Åstrøm AN.</i> Utvikling av forekomsten av oral helsereelatert livskvalitet blant voksne i Norge i tidsrommet 2004–2018.....	202
<i>Bull VH, Melbye EL.</i> Ungdom mangler kunnskap om syreskader.....	556
<i>Engan OL, Bezuijen J, Fristad I.</i> Mekanisk rens med et respirerende endodontisk filsystem. En laboratoriestudie.....	312
<i>Hansen M, Palo M, Warzoszczak M, Hadler-Olsen E.</i> Alkohol som risikofaktor for hodehalskreft – en litteraturstudie	884
<i>Hauge MS, Høyvik AC, Strøm K, Willumsen T.</i> Norske tannlegers kompetanse og behandling av tannbehandlingsangst.....	22
<i>Hofmann B, Moezzi M.</i> Bruk av etisk refleksjonsmodell i klinisk praksis.....	972
<i>Kvinnslund SR, Hellem S, Fristad I, Bårdsen A.</i> Natriumhypokloritt og komplikasjoner i odontologisk praksis	388
<i>Lind KH, Bunæs DF, Lie SA, Berg E, Leknes KN.</i> Henvisningsmønstre for pasienter med periodontitt i Norge: 2003 versus 2018	394
<i>Lindal E, Vo H, Nilsen A, Thorsnes A, Lie SA, Methlie P, Leknes KN.</i> En pilotstudie for å undersøke betydningen av fedme, metabolsk syndrom og bruk av kalsiumantagonister på periodontal helse	652
<i>Moezzi M, Hofmann B.</i> Helsepersonell eller selger? En analyse av tannlegeyrkets rolle i lys av kontraktteori og normativ etikk	192
<i>Mohammad AB, Murad F, Preus HR.</i> Attrisjon og erosjon i et yrkesskadeperspektiv	
<i>Mulic A, Syverud M, Holm HK, Kopperud SE, Staxrud F, Austrheim E, Valen H.</i> Funksjonelle og estetiske egenskaper av metallkeramiske kroner.....	564
<i>Papadakou P, Jonsson MV, Pedersen TØ.</i> Hjørnetenner på avveie – kliniske og radiologiske vurderinger.....	756
<i>Resen-Fellie LM, Ryen JH, Berge TI.</i> Profylaktisk fjerning av visdomstener: Fortsatt et smart trekk?	660
<i>Skeie MS, Sen A, Dahllöf G, Fagerhaug TN, Høyvik H, Klock KS.</i> Karies på emalje- og dentinnivå blant europeiske ungdommer – en systematisk oversikt og metaanalyse. En sekundærpublisering.....	768

<i>Uhlen-Strand M-M, Hovden EAS, Schwendicke F, Ansteinsson VE, Mdala I, Skudutyte-Rysstad R. Tannhelsetjenester til eldre med hjemmetjenester</i>	980
--	-----

KASUISTIKKER

<i>Doval E, Pedersen TØ, Lobekk OK. Håndtering av oro-antrale kommunikasjoner</i>	574
<i>Grung B, Johannessen AC, Skarstein K, Helgeland L. Intraoralt malignt lymfom</i>	892
<i>Mavric-Memija A, Kårestedt H, Stuge MJ, Olsen-Bergem H. Oppfølging etter kirurgisk frilegging av retinerte maxillære hjørnetenner i Den offentlige tannhelsetjenesten i Akershus. En retrospektiv studie</i>	212
<i>Skeie HG, Fristad I. Taurodontisme og endodontiske vurderinger</i>	668

SAMMENDRAG

<i>Reduserer subsidiert kjeveortopedisk behandling ulikheter i tilgang? Funn fra Norge basert på folkeregisterdata</i>	906
--	-----

AKTUELT FAG

<i>Efiedal RE, Strømmen M. Et vinnende smil? Oral helse i toppidretten</i>	902
<i>Strømmen M. Oral helse hos fedmeopererte</i>	320
<i>Wellendorf H, Kopperud SE. De mest brukte komposittene på det norske markedet oppfyller ikke alle formelle krav i ISO-standarden</i>	404
<i>Nye retningslinjer: Håndtering av antikoagulantia ved tannbehandling</i>	468

DOKTORGRADER

<i>Christine Baumgartner: Karies, tannhelseatferd og tilfredshet med tenner hos barn fra to- til 12-års alder</i>	322
<i>Elisabeth Grut Gil: Munnhelsen blant barn og unge med juvenil idiopatisk artritt</i>	411
<i>Neha Rana: Immunmodulering ved stamcellebehandling for beinregenerering</i>	412
<i>Regina Skavhellen Aarvik: Tvang ved tannbehandling av barn og unge i Norge</i>	413
<i>Lisa Printzell: Effekten av stråling og tilbake-spredning fra titan på celler involvert i osseo-integrasjonen av dentale implantater</i>	582
<i>Maren B. Solhaug: Immunsystemet i frisk slimhinne, oral lichen planus og oralt plateepitelkarsinom</i>	584
<i>Kristine Eidal Tanem: Orale og dentale seneffekter etter kreftbehandling i ung alder</i>	676

OM STATISTIKK

<i>Statistisk signifikans og p-verdi</i>	132
<i>Overlevelsesanalyse – Hvor lenge varer dette?</i>	410
<i>Konfidensintervall</i>	768

KRONIKK

<i>Tannhelsetjenesten utredes – forhåpentligvis med nye briller</i>	228
---	-----

AKTUELT

<i>60 millioner til forskning på europeisk tannhelsetjeneste</i>	50
<i>Forskningsresultater fra masteroppgave publisert i prestisjetungt tidsskrift</i>	54
<i>Temakveld i Oslo Tannlegeforening, 6. desember 2022: Tannhelsetjenesten – hvor er vi og hvor skal vi?</i>	56
<i>Færre bekymringsmeldinger fra tannhelsetjenesten til barnevernet</i>	138
<i>App for bedre munnhelse blant eldre</i>	142
<i>Universell helsedekning for munnhelse før 2030: WHO har publisert ny global rapport om munnhelse</i>	146
<i>Vestlandsmøtet 2023: Etterlengtet og vellykket</i>	150
<i>Ønsker et tettere samarbeid med barneverntjenesten</i>	232
<i>– Opplever at vi har god kontakt med tannhelsetjenesten</i>	236
<i>Klart språk i pasientjournalen – viktig for både helsepersonell og pasienter</i>	238
<i>Gruppe G kan føre til et bedre tilbud for alle prioriterte grupper</i>	328
<i>Institutt for klinisk odontologi i Tromsø: Utlyser stipendiatstilling i bærekraft</i>	330
<i>Tannhelseutvalget kartlegger det private markedet: Bidra med fakta – og påvirk egen fremtid</i>	332
<i>Marie Curie-stipend til odontologi i Oslo</i>	334
<i>Tannhelse og behandlingsbehov hos 65-åringer i Oslo</i>	418
<i>Nordisk samarbeid om utdanning og forskning</i>	422
<i>IDS, International Dental Show 2023: Hundreårsjubileum i Köln</i>	424
<i>TOO er et tilbud til de aller mest sårbare</i>	590
<i>Vanskelig å håndtere digital misnøye</i>	594
<i>Handle strategisk mot negative anmeldelser</i>	596
<i>Tannhelsetjenestens møte med barn påvirker senere helse og livskvalitet i ungdommen</i>	598
<i>Sammenheng mellom dårlig munnhelse og mangelfull ernæring</i>	601
<i>Utredet faglig merverdi ved sammenslåing</i>	682
<i>Vanlige tannleger kan kurere tannbehandlingsangst</i> .	686
<i>Tannleger reagerer mot angiverilov</i>	690
<i>Vil forbedre behandlingen av pasienter med blodkreft</i>	692
<i>Fusk og inkompetanse øker blant svenske tannleger</i>	794
<i>Tar grep om situasjonen</i>	798
<i>Tannlegeutdanningen taper lønnskampen</i>	802
<i>Har nanostrukturer effekt på bakterienes evne til å feste seg til overflater?</i>	814
<i>Oral helse hos barn og unge etter behandling av blod- og hjernekreft</i>	820

Vellykket tiltak for sosialt vanskeligstilte.....	910
På valg 2023	928
Kapsaicindråper - en ny strategi for behandling av brennende munn-syndrom	930
Nye immunceller oppdaget i den orale slimhinnen.....	930
Støy på klinikken fører til dårlig helse	996
Samspill og samarbeid på Sundvolden	1000

KOMMENTAR OG DEBATT

Vestlandsmøtet må rydde opp! (Kjersti Feldt Anfinnsen)	60
Svar til Kjersti Feldt Anfinnsen: Lange tradisjoner med jevn kjønnsfordeling (Monika Nydal Adolfson)	61
Et hjertesukk fra min kliniske hverdag: Uverdige finansieringsordning av tannhelse (Mariann Sørensen)	338
Tannlegekjedenes urovekkende fremvekst i Norge (Gunnar Helmich Pedersen).....	340
Svar til Gunnar Helmich Pedersen: Tannlegekjedene og NTF (Heming Olsen- Bergem og Terje Fredriksen)	342
Kortere arbeidsuke, en mulig løsning? (Niklas Angelus).....	344
Pussekluss (Gunhild V. Strand).....	346
Tannlegekjedene og NTF. Svar fra Gunnar Helmich Pedersen	502
Tannlegekjedene og NTF. Nytt tilsvare fra NTF (Heming Olsen-Bergem).....	504
Er kjeder roten til alt ondt? (Kari Odland).....	602
Influensavaksine og helsepersonell i en tannlege- praksis: Hvorfor kan ikke tannleger sette influensavaksine på eget helsepersonell? (Maria Karoline Skoglund og Ellen Christine Vigen)	604
Håndtering av antikoagulantia ved tannbehandling (Sigbjørn Løes)	607
«Somliga går med trasiga skor» (Terje Fredriksen)...	826

ARBEIDSLIV

Et arbeidsliv i endring. Sterkere vern av arbeids- takere og klargjøring av grensen mot oppdragstakere	70
Endring i reglene om bedriftshelsetjeneste (BHT)	164
Privatpraktiserende tannlegers meldeplikt til Kommunalt pasient- og brukerregister (KPR)	165
Smittevernet gjelder også arbeidstøyet	166
Ansatt arbeidstaker eller selvstendig nærings- drivende?.....	249
Arbeidsgivers opplærings- og veiledningsplikt	364
Lønnsoppgjørene 2023 er i gang	446
Endringer i arbeidsmiljøloven fra 1. januar 2024	630
Sykefravær som oppsigelsesgrunn.....	708
Røde flagg i oppdragstakerkontrakter?.....	862
Ansettelse av tannleger i privat sektor. Hva gjør vi med dem som nå er oppdragstakere?	950
Offentlige anskaffelser – når det offentlige kjøper helsetjenester.....	1040

SPØR ADVOKATEN

Tilbud om annet passende arbeid ved nedbemanning.....	72
Gradert sykemelding pluss egenmelding for sykt barn.....	167
Gyldighet av etableringsrestriksjon (konkurransen- klausul) når samarbeid avsluttes etter kort tid på grunn av pasientmangel	252
Kollektive forhandlinger for næringsdrivende	366
Feriefastsettelse, hvem bestemmer?	449
Syk i ferien, kan man kreve ny ferie?	631
Røykepauser til irritasjon	713
Hvor lang oppsigelsestid er vanlig for selvstendig næringsdrivende assistenttannleger?.....	865
Arbeidstaker eller selvstendig næringsdrivende?	954
Hvor lenge oppbevarer vi gamle pasientjournaler? .	1043

SNAKK OM ETIKK

Kosmetisk medisin skaper sitt eget marked av uhelse – som i prinsippet er endeløst – og kapitaliserer så på det	77
SME-modellen som verktøy for drøfting av etiske problemstillinger i klinikken	171
Kjappe svar på vanskelige spørsmål: Er tiden moden for å tenke nytt om tannlegeetikikk?.....	254
Vett og uvett i markedsføring – vi MÅ snakke mer om helse og sosiale medier.....	369
Spesialist eller bare spesielt interessert?.....	451
Sårbare pasienter	633
Etiske dilemma ved bruk av kliniske foto i tannlegepraksis	716
Etikk på NTFs landsmøte	867
Tannbehandlingsangst, omsorgsfull behandling og journalføring	957
Bukken og havresekken: Lokkepriser, overbehandling og økonomisk utnyttelse av pasienter?.....	1046

FRA NTF

Ledermøtet 24. november.....	64
Nye ansatte	67
Et innblikk i Sentralt Næringsutvalgs arbeid – intervju med utvalgsleder Terje Fredriksen	154
Kunngjøring - NTFs representantskapsmøte 2023: Innsending av forslag til saker	157
Nytt styre i NTF Student	158
Pedagogisk kartleggingsundersøkelse	160
Valg til NTF 2023: Foreslå kandidater eller still gjærne selv!	242
Lederskifte i studentforeningen	244
Trygg på trygd. NTFs symposium 202 – Folketrygdens stønadsordning	350
NTF si tariffkonferanse 2023	352
NTFs fag og etterutdanningsutvalg – intervju med leder Elisabet Jonsson.....	354
Intervju med leder av NTFs etikkråd – Line Bjerklund Pedersen.....	356

Intervju med leder av valgkomiteen – Arnt Einar Andersen.....	436
Intervju med leder av kontrollkomiteen.....	438
Klagenemndseminaret 2023	441
NTF hører fra seg	510
1.–2. juni 2023: Etikk og politikk på Forum for tillitsvalgte 2023	612
Intervju med leder av NTFs redaksjonskomité.....	616
Fortell oss hva dere mener!.....	618
NTFs midnattssosyposium 2023:	
Deltakerrekord i Tromsø.....	620
Når tannpussen går i glemmeboka.	
Arendalsuka 2023	698
Suksess med digital fagdag.....	834
Næringspolitisk og lønnspolitisk forum 2023.....	838
Fem år med kloke valg	842
FDI i Sydney 2023.....	846
Nordisk ledermøte	848
Nå går toget!	850
Representantskap 2023	852
Innstilling fra NTFs valgkomité	854
Statsbudsjettet '24 – Mens vi venter på utvalget	938
NTFs medlemsundersøkelse 2023	940
Presidentens åpningstale til NTFs landsmøte 2023 ..	1026
NTFs landsmøte og Nordental: Takk for i år!	1032
NTF hører fra seg	1036

NOTABENE

Ny vitenskapelig redaktør i Tidende.....	81
Pasientreiser endrer praksis	175
Ny vitenskapelig redaktør i Tidende.....	374
Norsk utnevning til internasjonal ekspertgruppe om antibiotikaresistens	454
Helsepolitisk barometer 2023	455
Kongens fortjenstmedalje til Sigrid Ingeborg Kvaal.....	636
Stor økning i erstatningskrav etter tannbehandling....	721
Det 49. årsmøtet i Den skandinaviske forening for oral patologi og oral medisin	871
Forskningspris til ingrid Beate Ringstad ved Universitetet i Oslo	961
Tidendes pris for beste oversiktsartikkel	1052
Svensk ærespris til Jon E. Dahl	1052

MINNEORD

Magne Raadal.....	176
Karin J. Heyeraas	260
Helle Feldt Kræmer-Andressen	261
Stefan Axelsson.....	375
Bente Træen	523
Audun Attramadall	723

NTFs LANDSMØTE 2023

Nye biomaterialer til 3D-printing av bein	1003
Dyp karies, og litt annet.....	1004
Kunstig intelligens (KI) i odontologien.....	1006
Den multimedisinerte pasienten	1008
God livskvalitet og munnhelse hos ROP-pasienter – ønskelig, men vanskelig å oppnå?	1010
Helsekompetanse og tannhelse i en ung voksen befolkning.....	1012
Tillit er alt.....	1014
Kommer det et forbud mot kobolt-kromlegeringer? ..	1015
Studentforskerprisen 2023: Plastavfall ved odontologisk universitetsklinikk i et miljøperspektiv	1016
Nordental 2023: Åpen og oversiktlig dentalmesse..	1018

TIDENDES SOMMERHEFTE

Quislings jødiske nabo	470
Overlevde seks timer i åpen sjø.....	474
Bygger opp et nytt liv i Norge.....	476
Om frosk og froskeegg.....	479
Tannhelse i høyden.....	480
Fuglesiluett. Foto.....	485
Tromsø var først.....	486
Den emaljerte sommerfuglen. Novelle av tannlege Per Neverlien	488
God tur. Novelle av tannlege Per Neverlien.....	492
Hva skal du lese? Og hva kan du tilby en som oppsøker stedet du bor eller kommer fra?.....	494
Kallbadhuset i Varberg. Foto.	498
NOFOBI 30 år.....	500
Vinterlys. Foto.....	504
Julemarked i Oslo 2022. Foto.....	506